

TÁRLAT.

I.

Kiállítási terem. Csak egy fal látszik, pár képpel. Középen nagy arányban «Gágogó libák a tarlón» c. kép. Balról «Szökőkút», jobbról «Belvárosi táj», oldalt pár plüssülés. Szereplők: A festő (lelkes fiatalember, festőnek öltözve). — Irénke (buta édes kis leány). — A múzeumőr (fürgé, szakállas, öreg bácsi). — A kritikus (fekete pápaszemes, köszvényes úr, közvetlenül a végelgyengülés előtt). — Kraszlhuber úr (nyugalomba vonult jellemes vaskereskedő). — Szerén (felesége, terebélyes, kitűnő háziasszony, punktrollert használ). — Pistike. — Huberbauer úr (művészkalapos, hadvezérszakállas fényképész). — Jenő (anarchista külsejű röföségéd, illetve röföségéd külsejű anarchista). — Angela (diákleány, csontkeretes pápaszeggel és tuberkulózissal). — Böske és Laci (jól öltözött aranyos szerelmeseik).

FESTŐ : . . . mert mit tudja maga, Irénke, hogy mi a művészet és pláne, hogy mi például az impresszionizmus! Na, úgy-e, hogy nem tudja. Hát nézze például ezt a képet, illetve ezt a műalkotást. A mult nyáron festettem Dorozsma mellett. «Gágogó libák a tarlón!» Hát nézze, hogy azok a libák mennyire libák! Hogy az a tarló mennyire tarló és figyelj, hogy gágognak? Ez a szélső például így tesz: Gá-ágá-á . . . a mellette levő viszont így: gi-gá-gi! Úgy-e, ez tisztán megállapítható a csőrállásról?

IRÉNKE : Igen, Gyula kérem.

FESTŐ : De persze azért nem szabad azt hinnie, hogy ez naturalizmus! Dehogy! Kikérem magamnak, Irénke! Ez szintizta impresszionizmus, mert a libák alapjában véve mégsem úgy tartják a csőrüket, mikor azt mondják, hogy gi-gá-gi, mint ahogy a vásznon megfestettem, nem, ez csak a levegőn, az atmoszférán, a légnyomáson, az északnyugati depresszió át kelti azt az impressziót, hogy . . . de érti Irénke?

IRÉNKE : Igen, Gyula kérem.

FESTŐ : Tudniillik azt sem csodálnám, ha nem érténé, hiszen «a stílusnak csupán a legnagyobb mesterei vitték odáig, hogy meg ne értsék őket», mondta Wilde Oszkár. Különbén is a vonalak koordinációja, a színek akusztikája bizonyos analitikus-optikai módon van megoldva. Ez, Irénke, nem a Courbet impresszionizmusa, ez, Irénke, nem a Monet impresszionizmusa, hanem ez igenis (*magára mutat*) Pásztory-Privaltsek Gyula egyéni zamatú művészete. Igen, Irénke, én korszakot fogok alkotni, sőt jövő héten talán a felöltömet is kiváltom a zálogházból. A Déli Hírlap két sort írt rólam. Dr. B. jelzéssel a Magyar Urilányok Kislapja pedig közölte a «Gágogó libákat a tarlón», mégpedig az ötödik oldalon. Én vagyok az új generáció reménysége, ez volt a Magyar Urilányok Kislapjában. A reménység vagyok én! A jövő!

Érti Irénke? Az egész társadalmat megmozgatja az én irányom és ez a kép. Ó művészet, ó festőművészet, ó impresszionista festőművészet! Most gyerünk az expresszionista terembe, megmutatom annak a hülye Jónási-Jánosovicsnak a mázelmányát, hadd röhögjek megint egyet! Szent művészet, ihletetség, zsenialitás, ami bennem ég! Érti-e Irénke?

IRÉNKE : Igen, Gyula kérem. *(Mindkettő el.)*

II.

KRASZLHUBER *(a családjával bevonul)*. Na, megérkeztünk. Ül le, Szeréna.

SZERÉN *(karjain cekker, virág, gyerekjátékok)*. Mára jó itt a levegő.

KRASZLHUBER : Igen. Kellemes. Pistike, menj játszani. Menj a szökőkúthoz. *(Pistike a szökőkúthoz megy játszani.)*

SZERÉN : Szent Isten, otthon hagytam a kést! Hogy vágjuk fel a libacombot?

KRASZLHUBER : Nem baj, fiam, itt a bicskám. *(Kipakolnak sok ételt.)* Te Szerén, hallottad, hogy a Patakiné most kivel van együtt?

SZERÉN : Na?

KRASZLHUBER *(hozzáhajol, súg)*.

SZERÉN : Pszt, jönnek! *(Fütyörészés hallatszik, bejön Huberbauer nagy fényképező masinával.)*

HUBERBAUER : Nini, Kraszlhuber!

KRASZLHUBER : Jó napot, Huberbauer! Hát maga mit keres itt, ahol a madár se repül?

HUBERBAUER : Én itt szoktam dolgozni mostanában.

KRASZLHUBER : Hát a műterem?

HUBERBAUER : Feloszlattam. Rosszul ment. Tudja, én már nem vagyok fiatal ember, nem tudok a konkurenciával megbirkózni. Azok a moderneskedők tönkre teszik az embert...

KRASZLHUBER : Persze, persze.

HUBERBAUER : No, de azért az öreg embernek is van még esze. Kitaláltam ezt az üzletágot.

KRASZLHUBER : Mi ez?

HUBERBAUER : Hát nézze, akik erre járnak, azokat lefényképezem egy-egy híres kép mellett, ők aztán elküldik az ismerősöknek. Hat képeslap két pengő. Megéri, nem? «Én és a Rembrandt.» «Vagy Mona Liza és a családom.» Nem jó?

KRASZLHUBER : Kitűnő.

HUBERBAUER : Vagy egy szép tájképbe belefotografálok őket. Becsület szavamra úgy néz ki, mintha ott jártak volna! Képzelve el: Kraszlhuber és a családja, háttérben a Jungfrau. Kraszlhuberék a hullámzó Balaton tetején. Nem jó? És az egész csak két pengő!

KRASZLHUBER : Remek. És megy a dolog?

HUBERBAUER : Menne, menne, mert aki idejön, az mind lefotogra-

fáztatja magát; csak az a baj, hogy senkise jön ide. Hát maguk mit keresnek itt? Csak nem a képeket nézik?

KRASZLHUBER: Mink? Dehogy! Üdülünk.

HUBERBAUER: Itt? Hogy-hogy?

KRASZLHUBER: Ja, ez meg az én találmányom. Nézze, én se tudok lépést tartani a fiatal generációval. A fiatal generáció, a moderneskedők, azok sok pénzt keresnek, azokban van vállalkozó szellem, utazhatnak Osztendébe, Tahiba, vagy más világfürdőbe. Én nem. De viszont nekem, meg a családomnak szintén van szükségünk egy kis üdülésre. Hát ide járunk.

HUBERBAUER (*körülnéz*). Hol itt az üdülés?

KRASZLHUBER: Hát maga nem lát? Huberbauer! Nézzen körül, nézze ezt a remek tájat itten a kacsákkal az erdőben. Nézze azt a ragyogó napsütést. A levegőben pacsirták és szúnyogok vannak és a fű fölött édes illat száll.

HUBERBAUER: Honnan tudja?

KRASZLHUBER: No hallja? Oda van festve. Vagy nézze a szökőkutat. Hogy csobog, hogy bugyborékol! És az a gyönyörű villa a háta megett! Mondja, nem remek hely ez a Pistikének? Hát az a tavasz, az a verőfény?

HUBERBAUER: Kraszlhuber, maga egy poéta!

KRASZLHUBER: Ja, mit meg nem tesz az ember a családjáért! Nézze, mi itt lakunk a Wesselényi-utcában, mit beszéljek, maga tudja, mi az a Wesselényi-utca. Az, hogy bűdös, poros, lármás, az semmi. De egy csöpp illúzió nincs abban az utcában. Egy csöpp zöld! Az ember idegei tönkre mennek. Hát eljárnak ide. Itt csönd van, itt remek tájakat látni, hétköznap nincs belépti díj, csak a villamost kell megfizetni, a Király-utcától szakasz. Az ember ide kirándul, nem fázik meg, nem lesz piszkos a ruhája, nem kell a hordárokkal veszekedni és a leggyönyörűbb tájakat nézi.

HUBERBAUER: Na és meddig szoktak itt ülni?

KRASZLHUBER: Nem egyformán, mondjuk egy félórát. Innen átsétálunk a tizenötös terembe, ott van egy jó vizesés. Aztán hazamenés előtt még egy kicsit leülünk a huszonhetesben, a «Naplemente a Bakonyban» című kép előtt. Aztán hazasétálunk. Hát nem jó?

HUBERBAUER: Jó? tudja mit? Majdnem jobb, mint az én találmányom!

SZERÉN: Nézd, apukám, Pistike megint elment a szökőkúttól, szólj rá! (*Pistike ugyanis átment a Belvárosi tájképhez.*)

KRASZLHUBER: Pisti! Hogy mersz a városba menni? Mi? Mit szólsz, ha elüt az autó, vagy bevisz a rendőr? Mars vissza a szökőkúthoz! (*Huberbauerhez, dagadó apai büszkeséggel.*) Tudja, milyen bátor gyerek? Legjobban szeret a nyolcas teremben lenni.

HUBERBAUER: Mi van ott?

KRASZLHUBER: A nagy nőstény berberoroszlán, akvarell.

HUBERBAUER : Mondja, Kraszlhuber, nem akarna a családjáról egy szép képet? Magának egyötvenért megcsinálom.

KRASZLHUBER : Na, Szerén?

SZERÉN : Én nem bánom, de ne itt . . .

HUBERBAUER : Micsoda beszéd az? Persze, hogy nem itt, csak nem fogom magukat egy ilyen vacak vidéki képbe belefotografálni! Gyerünk a Niagarához!

SZERÉN : Jaj, most cipeljem ezt a sok mindent a Niagarához, a cekkert, a virágot . . .

KRASZLHUBER : Úgy-e mondtam, minek az a virág, ha úgyis faluba megyünk. Csapd le, majd veszek másikat, ha nagyon kell. *(Leccsapják a virágot a kép alá.)*

SZERÉN : Édes Huberbauer, úgy állítsa be a Niagarát, hogy a baloldalamon legyen, mert nekem szebb a bal profilom.

KRASZLHUBER : Na, gyerünk a Niagarához. Mit meg nem tesz az ember a családjáért. *(Mindnyájan el.)*

III.

(Másik oldalon Jenő és Angela be.)

JENŐ *(körülnéz)*: Igen, ez az a hely.

ANGELA : Melyik hely?

JENŐ : Tavaszi tárlat, impresszionista terem.

ANGELA : Na, most már igazán elmondhatná, hogy mióta érdeklődik maga a képzőművészetek iránt. Eddig ugyanis azt hittem, hogy csak a szocializmus, kommunizmus, anarchizmus és nihilizmus érdekli.

JENŐ : Eltalálta, Angela, csak ez. Eztán is csak ez, különös tekintettel a nihilizmusra. A Nihil!

ANGELA : Úgy szeretlek, mikor ilyen fanatikusan beszélsz!

JENŐ : Tudd meg hát, Angela, nem a piktúra, hanem a halál termében jársz most. Nézz körül, ez az utolsó tájkép, amit életedben láatsz. Ez a ronda burzsoá csendélet, ezek a jól táplált undok háziállatok.

ANGELA : Jenő, hát igazán, hát azért hoztál ide?

JENŐ : Azért.

ANGELA : Hogy meghaljunk?

JENŐ : Hogy átadjuk magunkat a szent Semminek. Hogy végrehajtsuk vágyva-vágyott tervünket. Hogy utólérjen bennünket a huszadik század szerelmeseinek fátuma : nem élhetünk együtt, hát meghalunk együtt. Ó Angela! Nézz utoljára reám! Nem tudtuk elérni kívánságaink Csimborasszóját : A közös háztartást egy padlásszobában . . . s pár perc múlva a lét küszöbén túl egyesülünk egymással örökre. Szent perc, mikor végre közös elhatározással jobblétre szenderülhetünk.

ANGELA : Szépen beszélsz, Jenő. Ha nem volna olyan szép dolog az öngyilkosság és a riport a lapok harmadik oldalán kéthasábos címmel és fényképpel, azt mondanám : beszélj még egy darab ideig.

JENŐ : A halál hív, Angela, kövessük szavát.

ANGELA : De mondd, Jenő, miért itt a képtárban?

JENŐ : Hallodd, hát van ennél ideálisabb hely? Csendes, tiszta, nyugodt, egy lélek se jár erre. Biztos, hogy az öngyilkosság után még egy órával se fedezik fel a tetemünket. Lesz időnk nyugodtan kilehelni a lelket.

ANGELA : Mégis, nem lett volna jobb a Hűvösvölgy?

JENŐ : Ugyan, fiam, Hűvösvölgy! Minden facér bankhivatalnok ott dobja el magától a rongyos földi létet. Tudod, hogy nem szeretem a tömeghelyeket és pláne ilyen nedves időben. Itt ellenben az ember nyugodtan készülődhet. Én szinte csodálom, hogy még senki se fedezte fel a képkiállítás, mint az öngyilkosjelöltek paradicsomát. Direkt nekünk találták ki!

ANGELA : Igazad van, hát haljunk meg.

JENŐ : Hol a búcsúlevél?

ANGELA : Itt, nesze.

JENŐ (*felolvassa*): «Életünk legszebb percét töltöttük itt, mely után több perc nem is jön. Közös elhatározással. Jenő, Angela. István-út 42.» Azt hiszem, jó lesz. Egyszerű és hatásos. Hova tegyük?

ANGELA (*körülnéz*): Tedd be oda a képrámába.

JENŐ : Jó. (*Betesz a gágogó libákhoz.*) No, add ide a sztrichnint.

ANGELA (*keres*): Te jó Isten! Otthon felejtettem a sztrichnint.

JENŐ : Jaj, de szórakozott vagy, fiacskám. Nem tudom min jár az eszed, mikor a halál tornácán állasz. Még jó, hogy nálam van a revolver.

ANGELA : Hála Istennek. Te lősz előbb?

JENŐ : Természetesen. Az ember előre engedi a hölgyeket. Különben is te nem tudsz célozni. Hova akarod, fiam?

ANGELA : Ölelj át és a szívembe.

JENŐ : Milyen jó neked, hogy te hamarabb átérsz, de megvársz odaát, úgy-e?

ANGELA (*csodálkozva*): A nihilben?

JENŐ : Ja igaz . . . , de hátha mégis van ott valami . . .

ANGELA : Hát persze hogy várlak, csacsikám.

JENŐ : Hát csókolj meg és aztán lövök.

ANGELA : Várj, forduljunk így, hátha keresztül megy rajtam a golyó. Kár volna azért a szép falért, inkább a képre menjen.

JENŐ : Igazad van, fiam.

ANGELA : Hát lőjj. Elég púderos vagyok?

JENŐ : Igen. Egy, kettő, három . . . (*köhögés hallatszik*).

ANGELA : Mi az?

JENŐ : A kutya fáját, jönnek. Gyere, átmegyünk a kubista terembe.

ANGELA : Disznóság, itt se lehet nyugodtan meghalni. Mondtam, hogy jobb lett volna a Hűvösvölgy. (*Mindkettő el.*)

IV.

(Múzeumőr és Kritikus be, mind a kettő nagyon kehesen beszél.)

ŐR : Jaj, nagyságos úr, de jó, hogy már betetszett jönni, egész üres volt már a képtár a nagyságos úr nélkül.

KRITIKUS : Hát bizony, János bácsi, én is örülök, hogy alábbhagyott az az istenverte köszvény. Élni se hagyja az embert.

ŐR : Pedig de sokan keresték a nagyságos urat, pláne az a rengeteg fiatal mitugrálsz piktor, akiket rászabadítottak a képtárra, folyton azt kérdezte : Mikor jön el dr. Bátai a Déli Hirlaptól? Mert nagyon akartak volna a nagyságos úr körül legyeskedni, mikor a kritikai körúton tetszett volna lenni.

KRITIKUS : De becsaptuk őket, mi?

ŐR : Be ám ! Tyhú, ha tudták volna, hogy a nagyságos úr oda-haza sót rak a lábára, az öreg János bácsi meg beküldi a kritikát a nagyságos úrnak, mert tetszik tudni, ez a sok fiatal mind azt hiszi, hogy csak az ért a festészethez, aki csinálja ! Ugyan ! Többet értek én hozzá, mint akár a Rafael nagyságos úr.

KRITIKUS : Melyik Rafael?

ŐR : Hát aki a Madonna della Sediát pingálta Taljánországba.

KRITIKUS : Hát persze, persze, hisz azért is bíztam meg magát a kritikával, János bácsi, mert tudom, hogy maga ért hozzá, meg tisztességes is.

ŐR : Hát, kérem ! Ilyen közállással, mint az enyém, összeférhetetlen volna a tisztességtelenség.

KRITIKUS : Mert tudja, János bácsi, a dolog így áll : Én először sportújságíró voltam. Én írtam kritikát a futball mérkőzésekről.

ŐR : Már minthogy a lapdarúgódzást tetszik érteni?

KRITIKUS : Azt. De kivénültem belőle, János bácsi, elromlottak a lábaim, pedig ahhoz sok fürgeség kell. Hát akkor a szerkesztő nekem adta a zenekritikát.

ŐR : Ahá, a hangvers, meg a dalár. Értem.

KRITIKUS : Az. Csináltam is egy darabig, de úgy elromlott a hallásom, hogy még a jó hangokat sem igen hallottam, hát még a hamsakat? Így aztán a képzőművészeti kritikát adta nekem a szerkesztő.

ŐR : Isten éltesse.

KRITIKUS : Na már most az ember öregszik, egyre öregszik, hát egy szép napon elkezdett romlani a látásom is, de úgy ám, hogy lassanként már az orromhegyét is alig láttam, pedig a pápaszemem üvegjén táncolni lehetne, olyan vastag. No, de ezt az állásomat még se cserélhettem ki, mert már semmi sincs, amit helyette kaphassak. Így aztán letagadtam, hogy vakulok, eljárógatok továbbra is a kiállításba, maga, öregem, leadja a véleményét. Én lediktálom a gépiróhölgynek — így remekül megy minden a maga útján. Én is jól járok, maga is, a legjobb elrendezés. Vagy nem?

ŐR: Dehogyan nem, hisz mindig mondtam én, hogy dr. Batai úr zseniális egy kritikus, csak ezek a moderneskedők ne keserítsék az ember életét!

KRITIKUS: Romlik a világ, János bácsi. Ez melyik kép itten?

ŐR: Ez? Gágogó libák a tarlón.

KRITIKUS: Ahá, látom. Ott fent vannak a libák...

ŐR: Nem kérném, mert azok báranyfelhők, a libák itt lent gágognak, fene a csőrüket.

KRITIKUS: De hisz ezt megdicsértük, János bácsi!

ŐR: Meg hát, kérem, trafikos a fiú apja, oszt nála szoktam a rövid szivart vásárolni, aztán kért, hogy protezsáljam a fiát.

KRITIKUS: Hej, ezek a mai fiatalok nem is tudnak már a maguk lábán megállni... Bezzeg, mikor én még üvegkereskedésben voltam inas!

ŐR: Hát az is volt a nagyságos úr?

KRITIKUS: Persze, azóta értek a képekhez, mert ott sokat keregettünk.

ŐR: Tudja a ménkű, én azt hiszem, a kritikához nem is költetik előtanulmány. Én lakatos voltam, amíg bírtam a munkát, oszt a falunkon két kép volt csak. A Kossuth Lajosé, meg a Szűz Máriáé. Mégis értek a kritikához. Jobban, mint teszem a Rózsaffy nagyságos úr, aki a multkor is, hogy kidícsérte Vaszyryt a Pesti Ujságba. Hát pedig annál még a Rubens is jobb a második emelet tizenkilencbe.

KRITIKUS: A Rubens az nem rossz. Én már zenekritikus koromban is nagyon szerettem a rokonát. A Rubensteint.

ŐR (*hirtelen*): Nagyságos úr, folytassuk az eszmecsérét a kubista terembe, mert gyűnnek.

KRITIKUS: Hát az baj, ha jönnek? Attól lehet diskurálni!

ŐR: Ehhez nem ért a nagyságos úr, ez az üzletemhez tartozik, mert tetszik látni, ez egy fiatal pár, ezek csókolódnak a képtárba. Hát én beeresztem őket egy üres terembe, aztán ha már csókolóznak, köhécsellek és bejövök. Akkor a csókolódzó férfi mindig ad egy-két pengőt, hogy lármát ne csapjak. Mert nem szeretik a fiatal urak, ha az ember a hölgy jelenlétében azt mondja, hogy teszem: «Ez nem száloda, hallják-e, ez képtár».

KRITIKUS: Jó üzletember maga, János bácsi!

ŐR: Hát csak kiokosodik az ember, mire megvénül. (*Mindkettő el.*)

V.

(*Laci, Böske belopódnak*)

LACI: Elmentek.

BÖSKE: Nincs itt senki.

LACI: Bözsike...

BÖSKE: Laci, ne... (*Nagy csók.*)

VI.

(*Léptek zaja. Festő és Irénke bejönnek, Böske és Laci szétrebbenek és a gágogó libákra merednek.*)

LACI : Remek ! Azok a színek !

BÖSKE : És azok a vonalak ! Csodálatos. (*Mindkettő halálos zavarban el.*)

FESTŐ : Irénke, hallotta? Nézték önfeledten a képet és el voltak ragadtatva.

IRÉNKE : Igen, Gyula kérem.

FESTŐ : És nézze : egy névtelen elragadtatott egy csokor virágot hagyott itt !

IRÉNKE : Igen, Gyula kérem.

FESTŐ : És nézze : egy névjegy a rámába dugva. «Életünk legszebb percét töltöttük itt, mely után több perc nem is jön. Közös elhatározással : Jenő, Angela.» A cím. Ezek biztosan megrendelők, holnap felkeresem őket.

IRÉNKE : Igen, Gyula kérem.

FESTŐ : Hát mondja, van szebb dolog a világon, mint a művészet, a festőművészet, az impresszionista festőművészet? Ó ihletettség, ó zsenialitás, ami bennem ég ! Mondja velem együtt.

IRÉNKE ÉS A FESTŐ EGYÜTT (*rendkívül lelkesen*): Ó szent, szent, szent művészet !

(*Taine megfordul a sírjában. Vége.*)

Szánthó Dénes.

FALIÓRA.

Ott függött már szobánk fehér falán,
Mikor életre hívott jó anyám.
Ketyegte fürgén a munkát, a rendet
S szívem dobbant, ha mély ütése zengett.

És amíg mérte lassan az időt,
Lelkemnek sötét-tollú szárnya nőtt
S lepkés, vidám rétek hiába hívtak,
Elkívánt tőlük már korán a tik-tak.

Széthullott rég a bölcsőm fája már,
Maholnap tiszta csendek tája vár.
Anyám is elment halk angyali szóra.
(Azóta versz csak mély ütéssel, óra!)

A szívem ég, a lelkem máglyatűz,
Az óra kerget, lázból lázba űz
S míg sarkantyúzom a futó világot,
Minden tik-takkal elvisz egy virágot.

Varga Lajos.